

Mittelalterliche Architektur in Polen. Romanische und gotische Baukunst zwischen Oder und Weichsel, Christofer Herrmann, Dethard von Winterfeld (Hg.), Petersberg: Michael Imhof Verlag 2015, 2 svazky, 1136 s. a 1876 barevných obrázků, půdorysů a map; ISBN 978-3-7319-0087-0.

Nedávno vyšla monumentální dvousvazková publikace věnovaná středověké architektuře v Polsku, která bezpochyby bude patřit k základním dílům pro studium středověkého umění ve střední Evropě. Pro české badatele je toto dílo navíc důležité i z toho důvodu, že je zde zpracována architektura Slezska a Kladska, tudíž by neměla v žádném případě ujít pozornosti.

Hlavními editory byl Christofer Herrmann a Dethard von Winterfeld. Dalšími autory textů pak byli: Udo Arnold, Jaroslaw Jarzewicz, Alexander Konieczny, Jacek Kowalski, Marek Ober a také posmrtně Andrzej Tomaszewski. Tedy jde o autory, které již důvěrně známe jako osvědčené přední znalce středověké architektury. Christofer Herrmann se dlouhodobě zabývá středověkou architekturou bývalého východního Pruska a Polska, Dethard von Winterfeld se naproti tomu věnuje románské architektuře v Německu.

Pokud máme v krátkosti zhodnotit výtvarnou část knihy, fotografie atd., tak se ocitáme v nesnadné situaci. V naprosté většině případů se zde totiž setkáváme s prvořadou kvalitou fotografií, kterým nelze nic vytknout (autorem je ve většině případů Christofer Herrmann). Snad jen u některých záběrů (např. obr. 1138, Vratislav, kostel sv. Máří Magdaleny nebo obr. 1158, Kladsko, farní kostel) lze vznést výtku, že narovnaná perspektiva nepůsobí zrovna přesvědčivě a deformuje původní proporce, takže by bývalo bylo vhodné perspektivu buďto jen mírně potlačit nebo zvolit jiný záběr. Dále se zde setkáme s celou řadou kvalitních barevně vyhodnocených půdorysů, které jsou graficky připraveny právě pro tuto publikaci (předlohy jsou z větší části vzaty z knihy *Architektura Gotycka w Polsce: Katalog zabytków*. Teresa Mroczko, Marian Arszyński, Andrzej Włodarek. Warszawa 1995). Pravděpodobně z tohoto důvodu bylo přistoupeno k poměrně neobvyklému řešení, kdy je barevné vyhodnocení stavebního vývoje společné pro všechny půdorysy. Výhodou je snazší orientace, i když legenda se nachází jen na začátku prvního svazku (s. 15). Velkou nevýhodou je nemožnost detailnějšího rozlišení v rámci vývoje jednoho století na více než tři, potažmo čtyři stavební etapy, a tak nutně dochází ke zkrácení. Stejně tak se ztrácí infor-

mace v případě, kdy známe přesné datum založení stavby a její průběh. Celkové grafické zpracování knihy působí velmi příjemně.

Text knihy je sice členěn do dvou svazků, ale jde o jednotné dílo, které je strukturováno podle historických územních celků, z nichž se dnes skládá Polsko. Po obvyklém úvodním slovu, které nás ve stručnosti seznamuje s pozadím vzniku knihy, následuje úvod do obsahu, kde je podrobně vysvětlena koncepce a setkáme se zde i s legendou pro vyhodnocení půdorysů. První kapitola, jejímž autorem je Udo Arnold, je věnována dějinám Polska a čtenář se zde setká s řadou barevných mapek územního vývoje, členění církevní organizace (obr. 5) nebo s vývojem německého osídlení (obr. 6). Poté již následuje kapitola věnovaná architektuře v časovém rozmezí 10. až 12. století (předrománská a vrcholně románská architektura), která zahrnuje celé Polsko, jejímiž autory je Dethard von Winterfeld a Christofer Herrmann. Zde je čtenář v několika podkapitolách postupně seznamován s počátky zděné architektury a následným vývojem. Pozornost je věnována prvním biskupským kostelům v Poznani, Hnězdně a Vratislavi. Mimořádně zajímavá je podkapitola věnovaná raným rezidenčním stavbám (s. 42–45), jako byly knížecí paláce v Lednickém ostrově, Hedči, Přemysli nebo v Krakově, které jsou velmi zajímavou analogií k českému prostředí. Také další podkapitola bude českému čtenáři velmi blízká, věnuje se totiž rotundám. Poté je věnována pozornost velkým románským bazilikám, jako je kolegiátní kostel v Tumě, obě baziliky na Wawelu, včetně sv. Ondřeje pod hradem v Krakově, bazilika v Opatówě, Strzelně, Vratislavi a řadě dalších.

Další dvě velké kapitoly se zabývají řádovou architekturou cisterciáků a mendikantů. Jako první je pojednaná architektura cisterciáků, která je již členěna podle historických území (Slezsko, Malopolsko, Pomoří a Kujavsko, Velkopolsko) jejímiž autory je opět Dethard von Winterfeld a Christofer Herrmann. Přičemž některé stavby jsou pro Čechy velmi důležité, jako např. klášter v Jindřichově nebo Lubuš. Autorem kapitoly o architektuře mendikantů je Christofer Herrmann.

Poté přichází na řadu pět respektive šest velkých kapitol o gotické architektuře historických zemí Polska: Velkopolsko (Jacek Kowalski), Malopolsko (Dethard von Winterfeld a Christofer Herrmann) a Mazovsko (Christofer Herrmann), na které v druhém svazku navazuje kapitola o Slezsku (Christofer Herrmann), Zadním Pomořansku a Nové Marce (Jaroslaw Jarzewicz), výčet pak

uzavírá kapitola věnovaná území řádu německých rytířů v Prusku (Christofer Herrmann). Jako poslední je pojednána dřevěná architektura (Alexander Konieczny).

Kapitoly jsou vždy opatřeny krátkým úvodem o dějinách a vývoji regionu, poté následuje chronologický výklad sakrální i profánní architektury. Ze zmíněných regionů bude českého čtenáře nejspíše nejvíce zajímat Slezsko (s. 550–723), kterého si povšimneme blíže. V prvních dvou podkapitolách, které jsou řazeny chronologicky, jsou pojednány výrazně pozdně románské a raně gotické stavby, a to cisterciácký klášter v Třebnici, chór vratislavské Katedrály. Následuje část věnovaná velkým farním a kolegiátním kostelům, mezi kterými nechybí např. Münsterberk/Ziębice, na kterou přirozeně navazuje část věnovaná menším a vesnickým kostelům, které zde vznikaly od 13. století. Poté přicházejí na řadu pohřební kostely a kaple, kde se setkáme např. s cisterciáckým kostelem sv. Hedviky v Třebnici, hradní kaplí v Ratiboři nebo kostelem sv. Kříže ve Vratislavi a dalšími již menšími stavbami (tzv. Knížecí kaple v Lubuši). Zde je ovšem nutné poznamenat, že obsah této kapitoly je poněkud nesourodý a nekoncepční, což způsobuje zvláště zařazení kostela sv. Hedviky v Třebnici a sv. Kříže ve Vratislavi, které by se podle mého názoru lépe vyjímali v rámci kapitoly věnované cisterciákům a Vratislavi. Stejně tak je problematické zařazení hradní kaple v Ratiboři, a to z toho důvodu, že další hradní kaple jsou pojednány v následující kapitole věnované hradním stavbám 13. století.

Následující část nás tedy seznamuje s podobou hradů ve Slezsku 13. století (s. 598–611). Na prvním místě nemůže chybět knížecí hrad ve Vratislavi, který patřil spolu s Wawelem k nejzajímavějším stavbám v daném období, byť jeho podobu známe z větší části jen na základě archeologických výzkumů a dodnes zde stojí jen torzo kaple sv. Martina (obr. 1093). Jako další je podrobně rozebírán hrad v Lehnici s relikty pozoruhodné kaple sv. Benedikta a Vavřince z 20. až 30. let 13. století, která byla patrová. Následuje Opole, Bolkov, Chojník atd. Závěr oddílu věnovaného 13. století tvoří kratší stať o stavební technice.

Po části věnované 13. století přichází na řadu podkapitola, která se zabývá církevní architekturou pozdního středověku, čímž je myšleno především 14. století. Jako první je podrobně rozebírána Vratislav (s. 612–636), kde tehdy probíhala stavba lodi katedrály a západního dvouvěžového průčelí a řada dalších velmi významných staveb jako jsou kostely Panny Marie na Písku, sv. Alžběty, Máří

Magdaleny, po kterých následují drobnější stavby. Jedna z podkapitol řeší také vývoj města.

Po Vratislavi je pozornost věnována dalším velkým stavbám farních kostelů ve Slezsku, jako první příjdou na řadu baziliky, a to ve Svídnici, Stríhomi (Strzegom), v Kladsku, Břehu (Brzeg) atd., které tvoří mimořádně zajímavý soubor staveb. Poté jsou zařazeny halové kostely, které jsou typizovány podle podoby závěru. První skupinu tvoří haly s tzv. stupňovým chórem (Staffelchor), kam patří např. Ratiboř, Namyslov, Opole, Lemberk (Lwówek Śląski). Tento typ závěru je také několikrát použit v Čechách a na Moravě (Emazuský klášter, Jaroměř, sv. Mořic v Olomouci atd.). Druhá část patří halovým kostelům s dlouhým chórem, po nichž přichází na řadu další mimořádně zajímavá skupina s tzv. ochozovým chórem, kam patří především původně farní kostel a dnes katedrála v Nise, Šprotava nebo Hora (Góra). Následně jsou pojednány pseudobaziliky a stupňové haly, kam patří např. Lehnice nebo Zaháň. Nakonec přicházejí na řadu půdorysně neobvyklé stavby, mezi kterými se ocitl také farní kostel sv. Hedviky v Bolkově. Kostel pochází již z poslední třetiny 13. století a měl velmi neobvyklou dispozici kříže (pravděpodobně původně sloužil nedalekému knížecímu hradu), a proto byl později rozšířen přístavěním bočních lodí (tedy obdobně jako to známe z kostela sv. Martina u Zdi v Praze). Ponecháme-li stranou otázku, zda i přes toto rozšíření neměl kostel být řazen již v první části kapitoly o Slezsku, tak si především povšimneme podoby stylizace části hlavic, které mohou připomenout některé hlavice pocházející z českého hradu Vízmburku, k němuž jsou dosud víceméně marně hledány analogie, ostatně jak naznačil již V. Razím, který se ovšem spokojil s pouhým konstatováním slezských vlivů. Oddíl věnovaný církevní architektuře je ukončen shrnutím charakteristických rysů velkých farních chrámů, a poté je zařazena kratší kapitola o vesnických kostelech.

Po církevních stavbách přicházejí na řadu hrady a rezidenční stavby pozdního středověku (s. 684-703). Jako první jsou probrány obytné věže, tedy spíše tvrze a hrady s obytnou věží, kam je řazen např. Sedlečín, hrad Uraz, jehož jádro tvoří velmi neobvyklá věž na půdorysu sférického trojúhelníku nebo hrad Grodziec. Následuje skupina nížinných hradů, v rámci které jsou zpracovány Namyslov, který byl přestavěn nejspíše Karlem IV., byť to není zcela jisté, Owiesno, Prochowice. Další podkapitola s názvem „Od hradu k zámku“ se věnuje již hradům 15. století (Wojnowice) a postupnému pronikání renesance, zde se také

setkáme s hradem Frankenštejnem, jehož stavebníkem byli potomci Jiřího z Poděbrad, konkrétně Karel I. kníže Münsterbeský a na stavbě se podílel Benedikt Rejt. Poté jsou ještě pojednány hrady v Olešnici a Břehu. Už z krátkého popisu je zřejmé, že typologické řazení vyznívá přinejmenším nepřesvědčivé a bývalo by lepší se v takto krátkém textu držet jen chronologického řazení.

Následně po hradech je pozornost věnována městským profánním stavbám, které jsou opět řazeny podle typů. Jako první na řadu tak přijdou radnice v čele s Vratislaví, Namyslovem nebo Lemberkem atd., které patří k nejvýstavnějším stavbám středověkých měst a jsou velmi dobře dochovány. Zajímavá je také kapitola věnovaná městskému opevnění, která je také poslední částí pojednávající o Slezsku. Na závěr této části je bohužel nutné vyřknout velkou výtku, a to z toho důvodu, že zde není pracováno s českou literaturou, respektive není zde citován žádný český nebo také polský autor píšící česky (sic!). A to i přesto, že české bádání se v posledních dvou desetiletích Slezskem, Vratislaví a také Kladskem velmi intenzivně zabývalo. Výčet literatury, která zde mohla, respektive měla být použita, by byl opravdu dlouhý a pocházel by již od velmi početné skupiny autorů.

Závěr knihy tvoří obsáhlé resumé (Dethard von Winterfeld a Christofer Herrmann) a překlad starší úvahy Andrzeje Tomaszewského (1934–†2010) „Mezi polskou architekturou a architekturou v Polsku“.

Celkově lze toto dílo zhodnotit jako mimořádný počín, byť s dílčími výtkami co se struktury a obsahu týče, které jistě obohatí české bádání. Kniha jistě poslouží ke komparaci architektury v Čechách a na Moravě, která zvláště v přílehlých regionech velmi intenzivně komunikovala především se Slezskem.

František Záruba

Jaroslav POLÁCH, *Páni z Krumlova. Rod Záviše z Falkenštejna, České Budějovice: Veduta 2014, 250 s. ISBN 978-80-86829-94-4.*

Páni z Krumlova patří v české historiografii pohříchu mezi opomíjená témata. A právě tuto mezeru v českém dějepisectví se pokusil zaplnit svou monografií amatérský historik Jaroslav Polách. Zkušený profesionální historik nesporně bere monografií jako završení svého dlouholetého původního výzkumu dané

problematiky. Amatérský historik Jaroslav Polách nikdy o pánech z Krumlova nenapsal ani článek, v recenzované knize je jediným jeho uvedeným titulem text o porodech v pravěku (sic) a podle toho pak bohužel vypadá i celá publikace. Kniha se skládá z osmi kapitol doplněných poznámkovým aparátem (s. 175–217), rodokmeny (s. 218–219), seznamem použitých zkratk (s. 220), prameny a literaturou (s. 221–230), seznamem příloh a vyobrazení (s. 231–234), rejstříky (jmenný a místní s. 235–250) a samozřejmě úvodem (s. 7–10) a závěrem (s. 169–174).

Není zcela zjevné, pro koho je publikace určena, neboť zde nalezneme vysvětlování základních pojmů, se kterými by široká veřejnost zájímající se o historii měla být seznámena (např. funkce stolníka nebo dosti schématické vysvětlení počátku české šlechty). Na první pohled se zdá, že zájemce o tuto publikaci bere do rukou fundovanou monografii, neboť je vybavena standardním vědeckým aparátem, čítajícím 845 poznámek. Laik plesá, odborník je však obsahem často zděšen – o tom více níže. Kniha je vybavena také obrazovou přílohou, ovšem i zde je mnoho co zlepšovat – v odborném titulu rozhodně důvěru nebudí obrázky stažené z Wikipedie, nadto zde chybí vyobrazení všech autorem tak „důvěrně“ popisovaných pečeti (jsou stejně jako v jeho předchozí knize *Jan Smil z Křemže. Život tábořského hejtmána a loupeživého rytíře*, České Budějovice 2011 Poláchovým tradičně nejslabším tématem) a rozhodně zde postrádáme mapu držav nebo alespoň všech predikátních sídel. Čtenář zde nalezne pouze mapu držav a predikátních sídel v jižní části Čech (a to na str. 123 a ne 223, jak uvádí seznam příloh).

Po krátkém úvodu, kde autor jmenuje nejvýznamnější osobnosti, které se pánům z Krumlova ve své badatelské kariéře věnovaly (zcela chybí současná německá a rakouská produkce, taktéž dvě monografie o pánech z Krumlova, které zůstaly v rukopise, autor vůbec nezmiňuje a ani z nich nečerpá; relevantní literatury i k tématům dalších kapitol ovšem Poláchovi chybí více než dost – srov. níže v textu recenze), předestřel Polách před čtenáři osudy členů jednotlivých generací pánů z Krumlova celkem ve čtyřech kapitolách.

První z těchto kapitol, „Původ rodu Vítkovců a jeho praotec“, přináší překvapivé poznatky o původu rodu. Ten byl podle autora spřízněn s Hroznatovci a prvním prapředkem rodu, který je zachytitelný v pramenech, by mohl být velmož Sezema připomínaný již roku 1109, přičemž Vítek I. by měl být pak jeho vnukem. Další překvapivou informací je pak autorovo zjištění, že Vítek II. byl zcela jistě

zasnouben s členkou rodu Markvarticů. Svědčí o tom údajně lev v roli štítonoše na pečeti jeho vnuka (sic). V této kapitole se plně projevuje absence školení profesionálního historika a zejména badatele v oboru pomocné vědy historické. Polách totiž považuje nepravidelný útvar, objevující se také na pečeti Voka z Frýdlantu a Strunkovic nyní rámovaný v pečetním poli dokonce dvěma šikmými čarami, z nichž jedna je navíc zdobená a obě zasahují až do pečetní legendy, oddělující rúži v pečetním poli – v kombinaci s orámováním legendy pečeti – za gotický štít. Vůbec mu nevádí ani nepravidelný tvar takového útvaru. Pochopitelně se o štít nejedná, a tudíž se nemůže jednat ani o štítonoše. Kdyby Polách znal relevantní literaturu a edice, tedy zde základní CDB VII/6, jež se zabývá speciálně pečeti pro léta 1283-1306, zjistil by na s. 49-50 (č. pečeti 222. 4a, 61/I a 223. 4a, 61/II), že o štítonoše opravdu nejde. Takže mu celá koncepce spojení pánů z Krumlova s Markvarticí tímto padá (viz k tomu ještě níže v rámci recenzního textu pasáže ke kapitole VIII). Nad to odvolávat se ve věci štítonoše na poznatky sfragistického titulu manželů Krejčíkových *Úvod do české sfragistiky* z roku 1989, informačně již dnes samozřejmě zastaralé, a necitovat speciální i novější literaturu, je prostě faux pas a opět to dokládá autorovu bezradnost v oboru. Ale není to jediné, co je v knize neudržitelné. Polách si i na jiných místech doslova vyfabuluje hypotézu a dále s ní operuje jako s nezvratným faktem.

Své úvahy okázale rozvíjí i v další kapitole „Vítek II. starší a jeho syn Závíš z Nechanic“. Zde – pohříchu avšak nejen zde – nalezneme mnohé momenty, které rozhodně nesvědčí o autorově přílišném rozhledu v historických vědách. Vzorem pro stavbu údajně prvního kamenného hradu Rožmberků, kterým jsou dle autora Příběnice (což je dost pochybné vzhledem k výsledkům SHP Dolního hradu Rožmberk), měly být Strakonice v držení Bavorů. Autor tak zcela opomíjí zahraniční vlivy, které jsou konkrétně u Příběnic značné. Všeobecně se k zahraničnímu angažmá Krumlovských i Rožmberských prakticky nevyjadřuje nad rámec českých příspěvků V. Vaníčka. Právě absence zahraniční literatury je neuralgickým bodem knihy nejen v této kapitole, ale jedná se o všeobecný rys autorovy práce, který s touto literaturou není prakticky vůbec obeznámen. V knize ovšem bohužel postrádáme i relevantní tituly českých prací. Je-li ale autor již s nějakou literaturou obeznámen, vytěží z ní maximum, což je vidět u následujících odstavců o počátcích Českého Krumlova, kdy vychází z poznatku a článku L. Reitingera, P. Pavelce a Z. Gersdorfové. Odkazy na tuto literaturu přitom čas-

to vůbec neuvádí a cituje primární zdroje, které užili zmiňovaní při výstavbě své argumentace, kterou Polách přebírá. Je to pro něj typické, zcela obdobně si počínal již ve své výše uvedené knize o Janu Smilovi z Křemže, zejména v pasážích o pečetích, které se snažil na několika málo místech u komparace s pečetními padělký „doplnit“ o své další informace, aniž by přitom ale vůbec pochopil mentalitu falzátora a způsob jeho práce (Srov. k tomu Karel MARÁZ, *Veselí nad Lužnicí v kontextu falzátorské činnosti Oldřicha II. z Rožmberka*, Ročenka Husitského muzea v Táboře, 2015, s. 106–107). Polách tak zcela opomíjí elementární etiku vědecké práce. Je to překvapivé, neboť je vysokoškolsky vzdělaný a pracuje jako lékař.

Další fatální neznalost relevantní literatury vysvítá u vyprávění o rytířském turnaji v Krumlově (s. 46–47). K problematice postrádáme zásadní tituly např. J. Doležela, R. Procházky, Z. Gersdorfové; k Moravskému Krumlovu pak nejnovější kolektivní monografii (*Moravský Krumlov ve svých osudech*, Brno 2009).

U kapitoly „Vítek I. z Krumlova a jeho bratr Budivoj do nástupu Závaše z Falkenštejna“ lze zmínit, že zakladateli vyšebrodského kláštera byli nejen Krumlovští a Rožmberkové, ale i páni z Harrachu, kteří patřili mezi klientelu Krumlovských. O jejich působení se však nedozvíme nic, a to ani v kapitole „Klientela krumlovských pánů“. Rovněž tak úvahy autora o rozdělení rodu již byly zmíněny literaturou, zde opět necitovanou. Dodáváme rovněž, že označení Oldřicha I. z Hradce za Oldřicha I. z Jindřichova Hradce (s. 64) je nepřipustné.

Asi nejvíce laický čtenář dychtí po pasážích o Závašovi z Falkenštejna, které následují hned vzápětí, a proto se jistě jako marketinkový tah objevuje Závašovo jméno také v podtitulu publikace. Zde opět zachycujeme využití poznatku z necitované literatury (L. Reitinger, Z. Gersdorfová), kdy autor líčí vojenskou kampaň v roce 1277, která s největší pravděpodobností zasáhla i Český Krumlov. Dále pak na s. 112–113 autor předpokládá, že o Závašově potomstvu muselo být ještě v Čechách počátku 14. století dobré povědomí na základě ustanovení *perpetuum silentium* v listině Václava III. z 9. ledna 1306 ve věci eventuálního dalšího nárokování si majetku po Závaši z Falkenštejna. Jedná se ovšem o generální pojistku, obecnou formulaci mající ještě více podtrhnout definitivnost rozhodnutí krále Václava III. o nemožnosti revindikačních nároků jakéhokoli ze Závašových zákonných potomků. Z ustanovení nelze vyvozovat existenci dalších konkrétních Závašových dcer (minimálně dvou), jak Polách činí na

s. 114 – srov. k tomu opět Poláchovi neznámou publikaci (Karel MARÁZ, *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007, s. 56–57). Obdobně k zisku krumlovského panství (s. 104) na základě listiny Václava II. z 8. dubna 1302, vydané v Brně ve prospěch Jindřicha z Rožmberka postrádáme poznatky z několik pojednání A. Kubíkové, která se listinou speciálně zabírala! Následuje kapitola o osudech Závíšova syna Ješka a jeho dalších potomků, která jen vychází z poznatků L. Jana, jenž jeho osudy vylíčil ve svých pracích.

V kapitole o majetkovém zázemí rodu se nedozvíme prakticky nic o mimočeských majetcích, autor se z nich věnuje pouze hradu Falkenštejn. Co Polách také nezmiňuje, je častá vazba Vítkovských majetků na lokality s výskytem drahých kovů. Všeobecně zmínkám o těžbě, která stála velmi pravděpodobně za rychlým vzestupem rodu a jeho silným majetkovým zázemím, autor nevěnuje prakticky žádnou pozornost. V knize autor dokonce chybuje i v současných realitách. Tak např. na s. 113 umísťuje Zahrádky na rozhraní jihočeského (sic) a jihomoravského (sic) kraje. Pomineme-li psaní názvů krajů s malými písmeny, musíme dodat, že Zahrádky se rozkládají po obou stranách historické česko-moravské zemské hranice, dnes však administrativně náležejí do Jihočeského kraje, který ale v těchto místech sousedí s krajem Vysočina! S Jihomoravským krajem zde není naprosto žádná souvislost.

Kapitola „Klientela krumlovských pánů“ zcela opomíjí zahraniční klientelu, takže závěr, že v ní naprosto dominovali zástupci české šlechty, je nejen zjednodušený, ale přímo nepoužitelný! Autor klientelu zpracovává jen na českém území (s. 154), za vhodný příklad poslouží třeba svědečné řady Poláchem uváděných listin, z nichž se zabírá toliko domácí šlechtou a rakouskou ze svědečných řad ponechává zcela stranou. V podstatě Poláchův přístup dobře vystihuje jeho věta na s. 152: „Shrňme si tedy problematiku krumlovské klientely v oblasti severně od Světlíku.“ To znamená, že budoucím zájemcům o předmětnou problematiku nezbude než nejprve dopracovat výzkum také jižně od Světlíku i rakouských hranic.

Poslední, osmou kapitolu, pojednávající o znaku a pečetích pánů z Krumlova, lze nazvat Poláchovým „nejsladším omylem.“ Předmětná i předešlá kapitola v recenzované knize totiž pouze odrážejí fakt, že se tyto specifické fenomény v poslední době celkem často objevují jako součásti různých odborných mono-

grafii, k jejichž kvalifikovanému napsání je ovšem potřeba splnit základní podmínku – mít náležitou vědeckou propedeutiku v oboru. Avšak výsledky publikované v uvedené kapitole přesvědčivě ukazují, že tento základní předpoklad zde rozhodně naplněn nebyl; alespoň elementární odborné úrovni zůstaly pasáže velmi vzdáleny.

U pečeti autor postupuje na základě již publikované sekundární literatury, ačkoli pro pečetí základní CDB VII/6 chybí. Pečetí nezná z autopsie, mnohé typáře zde zcela absentují. Jak pomyslná „sláma z bot čouhá“ fatální elementární terminologická neznalost a tak se např. dovídáme, že pečetní legendy byly psány (sic, v celé knize např. s. 19, 38, 162, 163, 165), nebo autor očekává barvení konopných nití, řemínky od přilby mnohdy považuje za příkryvadla. Jak již bylo zmíněno výše v recenzi, uvádí nesmyslně štítonoše v podobě lva na některých pečetích pánů z Krumlova (např. s. 166–168), přičemž o něm píše: „lev se stal i dominantou (jedinou) Vítkova sekretu bez legendy.“ Tedy na Vítkově sekretu by byla užita toliko obecná figura lva z erbu jiného šlechtického rodu na úkor vlastní heraldické symboliky! Poláchovi to vůbec není divné. U jezdecké pečeti Jindřicha I. z Rožmberka uvádí pouze jeden typ (obr. na s. 166, s. 168), je však všeobecně známo, že Jindřich vlastnil typy dva. Dalo by se pokračovat, ale snad to ani není nezbytné. Konstatování o velké rozmanitosti pečeti pak jako zhodnocení stěží obstojí a zcela poukazuje na autorovu bezradnost (s. 163).

V heraldickém exkurzu o užití zelené růže jako erbovního znamení se Polách dopouští hrubé chyby, kdy zelenou růži připisuje vsi Nalžov. Autorovi uniklo, že ves tohoto jména se v dané oblasti vůbec nevyskytuje. Asi má na mysli Nalžovy, ovšem i zde je závěr nepřesný, protože v době, kdy se pečetní znamení užívalo, se místo jmenovalo Stříbrné Hory. Ves Nalžovy byla považována pouze za jejich část, přičemž k definitivnímu sloučení obou míst došlo až v roce 1952. Rovněž u heraldiky je terminologie této pomocně vědní disciplíny Poláchovy zcela utajena, což se projevuje na mnoha místech monografie. Fatální terminologický lapsus zaznamenáme třeba u erbu rodu z Načeradce, kdy si Polách dokonce plete erb a erbovní znamení a píše o „jednotlivých částech erbovního znamení (štíť, přilba, klenot)“ (s. 139). Jde samozřejmě o součásti erbu. Na s. 140 k zobrazení celé heraldické kompozice tohoto erbu opačně, tedy klenotem dolů a štítem nahoru, uvádí jako důvod, aby: „štíť s erbem pětিলisté růže nezapadl“ (sic). Kromě neznalostí terminologie (erbovní znamení, erb) je to zjevně nesmysl, který

snad ani nemusíme komentovat. Na s. 156 se snaží dokázat na základě stříbrného štítku, ve kterém byla zelená pětilistá růže s modrým semeníkem (středem) (sic), že jde o připomenutí pánů z Krumlova. U Poláchova damaskování v podobě kosmého mřežování (s. 162, 166–168) se zcela jistě jedná o damaskování rouťami. Rovněž současný heraldik postupuje poněkud odlišně než autor v případě terminologie lev/lvice (s. 164).

Vedle výše uvedených chyb a nedostatků historik zapláče i nad citováním latinských pramenů u toponym – a někdy i jmen – mnohdy s malým písmenem, např. Witego de planchinberc, pillungus de planchenberch (oba s. 25), Engelbertus de blanchenperch (s. 29), de wezckouic, de nouo castro (s. 39, 45), minus Drasen a Strazne maius jako Malé a Velké Strážné (s. 125–126).

Edice autor cituje toliko na stranu a nikoli na stranu, číslo, ev. verš (namátkou s. 112, poznámka k listině z 9. ledna 1306). To samozřejmě neobstojí. Polách navíc používá informací různých kronik z různých dob, aniž by se pokusil – čehož jako nevystudovaný historik není zjevně schopen – o filiaci poznatků v těchto kronikách. Ottokar Štýrský pak – jak je opět všeobecně známo – byl až příliš často velkým fabulátorem na to, aby se informace z jeho kroniky daly toliko bez komentáře a prověření hodnověrně převzít. Zbraslavská kronika pochopitelně pro události 13. století nestojí na stejném stupni věrohodnosti s kronikami Beneše minority či Přibíka Pulkavy (namátkou s. 85, 91, 96, 133–134, 200, s. 191, pozn. 111; na okraj věci zde dodáváme, že oficiální název Národního archivu není Národní archiv v Praze). Užívání informací z formulářových sbírek (např. s. 93–94) bez prověření, zda jde o kusy skutečně vydané nebo vymyšlené, je samozřejmě rovněž neakceptovatelné.

Za velmi svérázné je možno mnohdy označit rovněž Poláchovy vyjadřovací prostředky. Za všechny snad jen tři věty: „Ovšem mezi urozenou elitu náleželi i jeho historicky němí předkové...“ (s. 14), „...za ziskem úřadu stál výmluvný Vítek I. z Prčice, který mohl ztratit pár slov za svého příbuzného.“ (s. 33) a konečně zcela bezkonkurenční: „Rožmberská kolonizační aktivita vycházející z Přídolí vzdáleného od Krumlova pouhé 4 kilometry, v němž je již v roce 1220 doložen kostel sv. Vavřince (!), musela na místní rody působit jako med na včelu.“ (s. 153)

Co říci závěrem? Kniha balancuje na pomezí pozitivistického vršení faktů a romantického dějepisectví, které je citelné zejména v autorových interpretacích. Autor se často pouští do zcela neověřených (a neověřitelných) nebo přímo

absurdních fabulací. Chybí mu rozhled mimo české hranice, necitování zdrojů je možné vnímat nejen jako porušení vědecké etiky, ale i českých právních norem, které bylo vedeno očividně touhou předložit veřejnosti „nová fakta.“ Polách postrádá nejen základní historické vzdělání a znalosti, ale i pracovní techniky historika, o znalostech z pomocných věd historických již vůbec nemluvě. Naopak mu zjevně nechybí sebevědomí. Připomíná tím poněkud autory knihy Sar, R. de – Růžička, J.: *Pyramidy, obři a zaniklé vyspělé civilizace u nás*. Praha 2011, hájící zarytě existenci pyramid na Znojemsku. Páni z Krumlova si tedy na své relevantní monografické zpracování budou muset ještě počkat.

Zlata Gersdorfová, Karel Maráz

Dominik BUDSKÝ, Mikuláš Puchník. *Život a právníké dílo*, Praha: Nakladatelství Karolinum 2016, 206 s. ISBN 978-80-246-3179-0; 978-80-246-3196-7 (pdf).

Roku 1393 došlo na staroměstské rychtě k tragické události, která byla dramatickým vyústěním dlouholetého sporu mezi králem Václavem IV. a pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna. Tehdy byli podrobeni psychickému nátlaku i fyzickému mučení arcibiskupovi nejvyšší úředníci – generální vikáři. Zatímco první z nich, Jan z Pomuku, mučení nepřežil, druhý generální vikář Mikuláš Puchník byl přinucen podepsat přísahu o mlčenlivosti. Jan z Pomuku byl později kanonizován, kdežto Mikuláše Puchníka zobrazovala mnohá historická pojednání jako představitele zkažené předhusitské církve, který kumuloval ve svých rukou církevní obročí. O Janovi z Pomuku bylo do dnešních dní napsáno několik rozsáhlých monografií, o Mikuláši Puchníkovi žádná. Je mu věnováno jen několik kvalitních biografických hesel, např. v monografii „Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské“ Zdeňky Hledíkové nebo v lexikonu Erwine Gatze „Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448“, kde je autorkou hesla opět Z. Hledíková. Mikuláš Puchník byl ale především vzdělaný právník, vysoce postavený úředník pražského arcibiskupství a člověk oddaný svému arcibiskupovi. Jeho církevní kariéra se mohla vyvíjet od biskupského oficiála přes generálního vikáře k pražskému arcibiskupovi, kdyby mu ne-

nadálá smrt (1402) neznemožnila na arcibiskupský stolec po volbě skutečně dosednout.

Tímto rozsáhlejším úvodem jsem chtěla podtrhnout význam monografie Dominika Budského, který se věnuje dějinám církevní správy a vývoji církevního práva v době vrcholného středověku už od svých magisterských studií. Jeho kniha o Puchníkovi, drobnější rozsahem, ale nikoli významem, se dá rozdělit do tří samostatných statí. Autor sice už v úvodu píše, že svou práci orientoval hlavně na Puchovníkovo dílo „Processus iudiciarius“ – jeho genezi i edici, ale protože chtěl pochopit Puchníkův intelektuální i profesní vývoj, podpořil tuto hlavní část práce i kvalitním a systematickým zmapováním jeho životopisu. K tomu pak připojil i registrovou edici všech dochovaných Puchníkových listin, chronologický přehled Puchníkových držeb prebend a dalších beneficí a jeho finančního hospodaření. Ekonomická rozvaha finančních transakcí ukazuje generálního vikáře v odlišném a značně komplikovanějším světle než jeho obvyklá interpretace jako kumulátora prebend.

D. Budský pro svou knihu provedl hluboký a zřejmě vyčerpávající archivní výzkum. Ověřením veškerých dochovaných a dohledatelných písemných pramenů Puchníkovy proveniencí nebo jinak se vztahujících k jeho osobě se autorovi podařilo vytvořit mimořádně plastický obraz středověkého právníka a současně vysoce postavené duchovní osoby, která už své vzdělání získala výlučně v domácím prostředí pražského vysokého učení. V biografické části autor upozorňuje na řadu nesrovnalostí, které dosud kolují i v odborné literatuře, jako je např. mísení skutečně přijatých prebend a beneficí s provizními či expektančními listinami nebo rozpor mezi občas deklarovanými vysokými Puchníkovy příjmy a skutečnou bilancí jeho příjmů a výdajů. Pikantní ilustrací Puchníkovy údajné lakoty je příběh o hamizném klerikovi v díle Georga Fabricia „Annales Urbis Misnae“. D. Budský interpretuje tuto poměrně krutou anekdotu jako nepravdivé literární klišé s rysy exempla, které odráží neoblíbenost Mikuláše Puchníka na míšeňském biskupském stolci a vedle Puchníka samotného karikuje i krále Václava IV.

Mikuláš Puchník vychází z Budského popisu jako úředník oddaný své práci, který má nesporné ekonomické schopnosti a využívá je nejen ve svůj prospěch. Otřes, který zažil r. 1393, jej motivoval v roce 1396 k zakoupení platu 2 kop grošů na anniversaria za jeho bývalého kolegu Jana z Pomuku.

Do celkové charakteristiky díla Mikuláše Puchníka logicky zapadá i v knize edičně zpracovaný soudní řád, sepsaný Puchníkem ve druhé polovině 80. let 14. století. Řád je ukázkou autorovy snahy o zpřehlednění a usnadnění průběhu procesu před soudem. D. Budský se nespokojil s „pouhým“ edičním zpracováním všech dochovaných a identifikovaných čtrnácti rukopisů „Processus iudiciarius“, ale pokusil se také o právní interpretaci a rozbor tohoto spisu. Tato část publikace osvědčuje široký vědecký záběr autora. Vedle nezpochybnitelné erudice církevního historika získané systematickou prací s prameny se D. Budský etabluje také jako historik středověkého církevního práva, a to právě v rovině praktického práva. Nezůstává u rozborů a komentářů k jednotlivým pasážím, ale srovnává Puchníkův řád se třemi analogickými vrcholně středověkými texty. Srovnává i jejich odborný styl a právníckou terminologii (juristické formule).

Dominik Budský píše v anotaci o své knize, že „cílem monografie je připravit kritickou edici“. Tento cíl byl autorem nejen dosažen, ale v mnoha ohledech překonán. Jeho monografie o význačné a doposud opomíjené osobnosti pražské (arci)diecéze vytvořila lepší podmínky pro další bádání o církevních i právních dějinách předhusitské doby.

Eva Doležalová

Karel MLATEČEK, *Rytíři z Lulče a jejich přátelé*, Brno – Slavkov u Brna: Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna 2014, 320 s. ISBN 978-80-86931-83-1.

Jak napovídá již titul této publikace, nebylo cílem Karla Mlatečka podat dějiny jednoho rodu nižší šlechty, které by vzhledem k pramenné základně musely zákonitě představovat „jen“ výčet dat o vzájemné příbuznosti jednotlivých členů a jejich majetkových transakcích. Autor se pokusil v maximální šíři analyzovat každou dochovanou zprávu, zobrazit dějiny jednoho rodu ve vztazích se sousedními šlechtickými rody a tímto způsobem přispět k poznání role nižší šlechty v dějinách české a moravské středověké společnosti.

Pro svou práci si vybral rod rytířů z Lulče, kterému se již věnoval v rámci své dizertační práce o předhusitské šlechtě na Bučovicku a Slavkovsku i v sérii článků ve Vyškovském sborníku (č. VI, VII, VIII). Je zřejmé, že výběr rodu byl ovliv-

něh jak relativním množstvím dochovaných pramenů, tak faktem, že tento rod se jako jeden z mála rodů nižší šlechty psal podle objektu označovaném v soudobých pramenech jako hrad.

Problematikou tohoto objektu se zabývá první kapitola knihy. Velká pozornost je zde věnována otázce jeho založení. Archeologické nálezy ho umožňují klást na konec 13. století, ale jeho zakladatel je neznámý. Autor vzhledem k označení objektu za hrad nepovažuje za zakladatele rytíře z Lulče, ale spíše jednoho z olomouckých biskupů či člena některého z rodů vyšší šlechty, jejichž majetková držba je v okolí na konci 13. století doložena.

Následuje přehled dosavadní literatury o problematice nižší šlechty a zhodnocení významu jejího studia, nástin dosavadních výsledků výzkumu tohoto stavu a výčet možných směrů bádání. Pak je již přistoupeno k líčení dějin rodu, rozplétání genealogických vztahů členů a analýze často velmi drobných majetkových transakcí včetně úvah o jejich účelu. Čtenáři autor sledování svého líčení příliš neulehčuje, kniha sice obsahuje rodokmen rytířů z Lulče, ten je ale rozdělen do šesti tabulek, což znesnadňuje sledování často komplikovaných vztahů mezi jednotlivými členy rodu. To lze omluvit technickými důvody, naproti tomu překvapuje absence alespoň jedné přehledové mapky rodových statků.

Autor v zásadě dělí dějiny rodu z Lulče na dvě období. V předhusitské době se rod velmi rozvětvil, přesto ale jeho členové spolupracovali při rozšiřování majetku a to nejen mezi sebou, ale i se svými sousedy. Při tom vstupovali i do klientských vztahů, ať již jako leníci olomouckého biskupství, nebo jako klienti pánů z Kravař. Otázkou je jejich vztah k markraběcímu dvoru, kde se K. Mlatečkovi podařilo doložit jen některé případy přátelských či příbuzenských vztahů s jeho členy. Nejzajímavější kariéru z členů rodu tohoto období lze zachytit u Oldřicha Skály z Lulče, který se stal vikářem císaře Zikmunda v italských městech Feltre a Belluno. Za husitských válek a v následujícím období lze pozorovat chudnutí rodu, jeho vymírání i ztrátu rodové solidarity mezi jednotlivými větvemi. V závěru práce jsou představeny některé úvahy vycházející z hodnocení rodových dějin. Znovu je zdůrazněna důležitost příbuzenských a přátelských vazeb pro možnost kariéry členů rodu. Zvýrazněn je fakt, že rytíři z Lulče vlastnili majetky ve více oblastech Moravy, mladší členové rodu si totiž kupovali statky mimo domovský region, ale současně zůstávali v kontaktu s příbuznými, kteří zůstali na Lulči a snažili se zde budovat kolem hradu souvislejší majetkovou doménu. Toto

jednání považuje autor za ne úplně typické v prostředí nižší šlechty. Nakonec je zmíněna problematika zajištění členek rodu. Zmíněné otázky ponechává K. Mlateček otevřené do doby, než bude možné osudy rytířů z Lulče srovnat s dějinami dalších rodů moravské nižší šlechty.

Kniha představuje jedno z mála zpracování dějin moravského středověkého rodu nižší šlechty. Přes některé drobné nedostatky, např. přehlédnutí několika zmínek o rodu v některých edicích,¹ které by však znění celkového výkladu v zásadě neovlivnily, představuje přínosný příklad monografie šlechtického rodu, který je tu sledován v širších společenských souvislostech své doby. Publikace je vybavena 27 černobílými ilustracemi, německým resumé a rejstříkem.

Stanislav Vohryzek

Patronat artystyczny Jagiellonów, red. M. Walczak, P. Węcowski w: Studia Jagiellonica, t. 1, red. M. Koczarska, M. Walczak, P. Węcowski, Kraków 2015, wyd. Societas Vistulana, 419 ss. ISBN 978-83-61033-93-6.

Jagiellonowie i ich świat, red. B. Czwojdrak, J. Sperka, P. Węcowski w: Studia Jagiellonica, t. 2, red. M. Koczarska, M. Walczak, P. Węcowski, Kraków 2015, wyd. Societas Vistulana, 423 ss. ISBN 978-83-61033-94-3.

Juž od delšího času pozoruje se v Polsku vzrost zainteresování časami Jagiellonů. Dynastie ta od let vzbudala zájem badatelů, ale do té doby nebylo zpracováno anižby monografie všech jejích představitelů, te zaš, které existují vznikly naryadko sto let dříve a vyžadují nové zpracování v oparciu o svěžší historiografii. Hlavním problémem při badáních dějinů Jagiellonů są zřodla, a vlastivie ich ilosť, ktorých přežření skutecnie překracza možnosti jedného badacza. Vládcy tej dynastie ržadí ponadto v pevném momencie až v čtverech krajoch – v Polsku, na Litvie, v Cechách i na Węgrzech, co dobitnie zväčšila ilosť dokumentův i zápiskův do přežření a opracování Wprawdzie nedavno powstała próba komplexového opracování

1 AKČ 6, Antonín Haas (ed.), Praha 1958, č. 231, s. 229-230; RTT II, Josef Emler (ed.), Praha 1872, s. 178-179.

wania tej dynastii pióra Urszuli Borkowskiej (*Dynastia Jagiellonów w Polsce*, Warszawa 2011, ss. 630) jednak książka ta w dużej mierze skupia się na sprawach dworskich pomijając elementy polityki czy gospodarki a ponadto dotyczy tylko władztwa tej dynastii w Królestwie Polskim. Wychodząc naprzeciw zainteresowaniom naukowców w 2012 roku część historyków z Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego – prof. Maria Koczerska i dr hab. Piotr Węcowski wspólnie z dr hab. Markiem Walczakiem z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego założyło serię wydawniczą *Studia Jagiellonica*, w ramach której miały być publikowane materiały pokonferencyjne, edycje źródłowe bądź opracowania związane z dynastią Jagiellonów. Dotychczas ukazały się dwa tomy z tej serii, a w przygotowaniu jest trzeci.

Pierwszy tom to pokłosie konferencji organizowanej przez wspomniane dwie instytucje, która pod tytułem *Patronat artystyczny Jagiellonów* odbyła się w kwietniu 2013 w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Konferencja trwała dwa i pół dnia a wygłaszane tam referaty poświęcone tej tematyce wzbudziły szerokie zainteresowanie słuchaczy. W 2015 roku ukazał się pierwszy tom w serii, pod redakcją Marka Walczaka i Piotra Węcowskiego, który zbiera wygłoszone tam referaty. Tom podzielony jest na trzy części: Reprezentacja królewskiego majestatu, Architektura i Malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne. W sumie zawiera 19 tekstów z historii i historii sztuki. Część pierwszą otwiera artykuł Przemysława Mrozowskiego *Wizerunek władcy w systemie reprezentacji władzy w Polsce jagiellońskiej*, w którym autor zastanawia się jaka była wymowa ideowa podobizny królewskiej. W samym tekście nie ma odpowiedzi na to pytanie, to raczej szereg postulatów badawczych, niezwykle zresztą ciekawych i sformułowanych w interesujący sposób, które dają świetny punkt wyjścia do dalszych badań nad tym zagadnieniem. Kolejny autor, Mateusz Grzęda, w swoim tekście *Fizjonomia, astrologia i nauka o charakterach: rozważania o Stropie Sali Poselskiej w renesansowym zamku królewskim na Wawelu i jego głowach* próbuje rozwiązać zagadkę głów ze słynnej Sali Poselskiej na Wawelu, dokonując interpretacji różnych dotychczasowych hipotez oraz stawiając nowe. Autor z wyraźną swobodą porusza się w temacie a jego ustalenia z pewnością wejdą do kanonu badań nad tajemniczymi głowami. Tekst Heleny Hryszko dotyczy tkanin grobowych królowej Zofii Holszańskiej. Autorka w latach 2001–2003 rekonstruowała tkaniny wciągnięte z grobu królowej, otwartego na po-

czątku XX wieku. Dzięki pieczołowitej konserwacji udało się odtworzyć wzór, który widniał na adamaszku, kryjącym szczątki Zofii Holszańskiej oraz tkaniny, którą była wyłożona trumna. Helena Hryszko pokusiła się także o próbę odtworzenia sukni władczyni, w której została pochowana. Autorka kolejnego tekstu, Anna Wyszynska (*Zygmunt I Stary a szesnastowieczna moda europejska. Strój jako element kreowania wizerunku władcy na przedstawieniach z epoki*), skupiła się na ubiorze i strojach z czasów Zygmunta Starego. Krzysztof Czyżewski, znawca katedry krakowskiej, omówił fundacje jagiellońskie tamże, skupiając się przede wszystkim na wyposażeniu służącym liturgii katedralnej.

Kolejną część tomu, Architekturę, otwiera niezwykle interesujący tekst Piotra Pajora o chórze kościoła Bożego Ciała w Poznaniu i próbie odpowiedzenia, kiedy ów powstał. Autorowi udało się postawić w swoim tekście kilka ważnych hipotez, które pozwolą spojrzeć na tę kwestię z innej niż dotychczas strony. Z kolei Tomasz Olszacki zajął się jedną z ważniejszych średniowiecznych rezydencji królewskich – zamkiem w ówczesnym Nowym Mieście Korczynie, przedstawiając jego dzieje za Jagiellonów oraz poczynione tam fundacje. Natomiast Marcin Fabiański zajął się zagadnieniem gruntownej restauracji zamku wawelskiego na przełomie XV i XVI wieku, gdzie wniósł szereg nowych ustaleń na ten temat. Zamkowi wawelskiemu poświęcono zresztą w tomie więcej miejsca, bo-wiem zagadnieniem rezydencji w czasach ostatnich Jagiellonów i jego układzie funkcjonalnym zajął się Tomasz Ratajczak a o architektach renesansowego Wawelu pisał Tomasz Torbus. W cykl artykułów poświęconych architekturze z czasów jagiellońskich wpisał się także tekst Agnieszki Januszek-Sieradzkiej, która opracowała wydatki Zygmunta Augusta na działalność budowlaną, ze szczególnym uwzględnieniem rezydencji, powstałych lub przystosowanych dla ukochanej żony króla – Barbary Radziwiłłówny.

Kolejna część książki poświęcona jest malarstwu, rzeźbie i rzemiosłu artystycznemu związanemu z Jagiellonami. Rozpoczyna go tekst Małgorzaty Smorąg-Różyckiej, która rozważa patronat Anny Cylejskiej, drugiej żony Władysława Jagiełły, na odkrytych niedawno sensacyjnych freskach w katedrze sandomierskiej. Tekst ten wiąże się ściśle z artykułem Marka Walczaka, który omawia hipotezy związane z identyfikacją postaci konnej z malowideł z kaplicy Św. Trójcy w Lublinie z osobą Władysława Jagiełły oraz artykułem Marcina Walkowiaka, który omawia jeden z elementów fresków sandomierskich, a mia-

nowicie symbolikę miecza z malowidła przedstawiającego Zaśnięcie Maryi i jego identyfikacji ze Szczerbcem. Artykuł Marka Janickiego poświęcony jest nagrobkowi Władysława Jagiełły w katedrze krakowskiej. Autor przekonująco polemizuje z dotychczasowymi ustaleniami na temat tego nagrobka prostując dotychczasowe ustalenia o dacie powstania, jego twórcy oraz symboliki w nim zawartej. Ostatnie artykuły tomu poświęcone są trzem kaplicom w katedrze krakowskiej a właściwie ich elementom uposażeniowym. I tak, Magdalena Łanuszka zajęła się tryptykiem Matki Boskiej Bolesnej z Kaplicy Świętokrzyskiej katedry krakowskiej, Dobrosława Horzela omawia retabula kaplic Św. Trójcy i Świętokrzyskiej a Tanita Ciesielska przedstawiła srebrną nastawę ołtarzową w Kaplicy Zygmuntońskiej. Wszystkie trzy teksty są świetnie udokumentowane i stanowią wartościowe uzupełnienie tomu. Ostatnim, równie świetnym i bardzo ważnym artykułem jest tekst Magdaleny Piwockiej o arrasach Zygmunta Augusta.

W październiku 2014 roku na średniowiecznym zamku w Oświęcimiu odbyła się pierwsza konferencja z cyklu: *Jagiellonowie i ich świat*. Główny tytuł pierwszej sesji brzmiał: *Dynastia królewska w drugiej połowie XV i w XVI wieku*, a jej organizatorami byli dr hab. Bożena Czwojdrak i prof. Jerzy Sperka z Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz dr hab. Piotr Węcowski z Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Konferencja spotkała się z szerokim zainteresowaniem środowiska naukowego – nie tylko polskiego, bowiem uczestniczyli w niej naukowcy z Litwy, Czech oraz Wielkiej Brytanii. Pokłosiem tej konferencji był wydany jesienią 2016 roku drugi tom serii *Studia Jagiellonica*, zbierający w większości wygłoszone tam referaty. I ten tom został podzielony na cztery części: Dwór i ceremoniał władzy, Przestrzeń władzy, Praktyka władzy, W kręgu pobożności. Pierwszą część otwiera artykuł Piotra Węcowskiego: *Słowa i gesty polskich Jagiellonów*, jeden z ważniejszych tekstów poświęcony komunikacji pomiędzy władcą a poddanymi. Tomasz Ratajczak (*Nie tylko Wawel. Przebudowy monarszych rezydencji w Królestwie Polskim za panowania Zygmunta I Starego*), przyjrzał się innym, poza krakowską, rezydencjom królewskim i związanych z nimi znaczeń. Niejako uzupełnieniem jego tekstu jest artykuł Marka Ferency (*Polski dwór królewski w świetle rachunków budowy zamku krakowskiego z lat 1526-1535*), który wraca do krakowskiej rezydencji ukazując ją w świetle zachowanych źródeł rachunkowych. Kończący tę

część artykuł Agnieszki Januszek-Sieradzkiej (*Dwór królowej od kuchni, czyli o zaopatrzeniu stołu Barbary Radziwiłłówny (1548-1551)*) przenosi nas do królewskiej jadalni ukazując, jakimi specjałami raczyła się polska królowa.

Druga część książki – Przejście władzy – otwiera artykuł Jerzego Sperki ukazujący króla Polski i Litwy Kazimierza Jagiellończyka i jego kontakty oraz stosunki z książętami górnośląskimi. Petr Kozak natomiast przedstawił bardzo obszerne itinerarium Zygmunta Starego z czasów jego pobytu na Węgrzech i w Czechach (1498-1507). Ta część pracy jest najobszerniejsza i mieszczą się tu jeszcze teksty Katarzyny Niemczyk: *Mołdawia Bogdana III Ślepego w polityce Aleksandra Jagiellończyka*, Grażyny Rutkowskiej, *Stacje Jagiellonów na Litwie*, Rimvydasa Petrauskasa: *Litewski Jagiellończyk? Rządy Aleksandra Jagiellończyka w Wielkim Księstwie Litewskim*, Tomasza Kempy: *Litewskie rządy dwóch ostatnich Jagiellonów*, Janusza Grabowskiego: *Warszawa Jagiellonów. Kontakty króla Zygmunta I ze stolicą Mazowsza w latach 1526-1548* oraz zamykający tę część tekst Tomasza Graffa: *Polityka Jagiellonów wobec Wadowic do roku 1564*. Wszystkie ukazują politykę Jagiellonów w stosunku do innych państw, miast czy też innych władców.

Część trzecia książki – Praktyka władzy – zawiera cztery teksty ukazujące stosunki wewnętrzne w państwie Jagiellonów. I tak kontakty pomiędzy matką a synem czyli stosunek Kazimierza Jagiellończyka do matki, Zofii Holszańskiej przedstawia tekst Bożeny Czwojdrak, rządy panowania Elżbiety Rakuskiej opisuje w swoim artykule Tomasz Rombek, stosunek Jana Olbrachta do poddanych a szczególnie możnowładztwa środkowopolskiego przedstawia Sobiśław Szybkowski a rządy Kazimierza Jagiellończyka pod kątem prawnym opracował Wojciech Falkowski.

Ostatnia część książki – W kręgu pobożności – zawiera pięć tekstów poświęconych tematyce religijnej w dobie jagiellońskiej. Otwiera ją artykuł Jerzego Rajmana o stosunku Jagiellonów wobec klasztoru bożogrobców w Miechowie, Paweł kras zajął się edyktami antyprotestanckimi w czasach panowania Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta, Piotr Kołpak przedstawił ważkość czterech patronów Królestwa Polskiego w życiu przedstawicieli tej dynastii, Marek Walczak omówił wyposażenie Kaplicy Świętokrzyskiej w katedrze krakowskiej a Przemysław Mrozowski malowidła ścienne w kościele pobrygidzkim w Lublinie.

Obydwa tomy spotkały się ze sporym zainteresowaniem wśród badaczy dynastii Jagiellońskiej. Należy podkreślić, że w październiku 2016 roku odbyła się na zamku Oświęcimiu kolejna konferencja z cyklu Jagiellonowie i ich świat z podtytułem: *Centrum a peryferie w systemie władzy Jagiellonów*, której materiały wyjdą w trzecim tomie *Studia Jagiellonica* w 2018 roku, kiedy planowana jest kolejna konferencja z cyklu *Jagiellonowie ich świat*, dynastia ta bowiem ciągle skrywa wiele tajemnic i nieopracowanych tematów.

Bożena Czwojdrak